

Arja Rimpelä, LT, M.Sc.

Kansanterveystieteen professori, Tampereen yliopisto

arja.rimpela@uta.fi, tel. 050 569 8285

Asia: HE 100/2017 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle alkoholilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijakuuleminen 30.11.2017

Kiitos mahdollisuudesta tulla kuulluksi alkoholilain uudistamisessa. Keskityn lausunnossani ensisijaisesti lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin.

Lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta huolestuttava muutosehdotus on päivittäistavarakaupoissa myytävien juomien alkoholipitoisuuden enimmäisrajan nosto 4,7 prosentista 5,5 prosenttiin sekä valmistustaparajoituksen poisto.

- Muutos helpottaisi alkoholin saatavuutta. Alkoholin saatavuuden helpottaminen lisää alkoholin kulutusta. Alaikäisten alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet Suomessa vuosituhaten alusta. Nyt väheneminen on pysähtynyt ja lainmuutos aiheuttaisi alkoholinkäytön kääntymisen kasvuun.
- Alkoholipitoisuus pullossa/purkissa nousisi 17 %, mikä lisäisi humalan astetta. Nuoret ovat aikuisia pienipainoisempia, jolloin pienempi määrä alkoholia aiheuttaa heille vakavan humalatilan.
- Alaikäiset 14-16-vuotiaat nuoret suosivat olutta, siideriä ja long drink -juomia, joiden alkoholipitoisuutta muutosehdotus lisäisi. Kevään 2017 Nuorten terveystapatutkimus osoitti, että tyttöjen juomasta alkoholista näitä oli 56 %, poikien juomasta alkoholista 72 %. Valtaosassa juomakerroista saataisiin enemmän alkoholia, vaikka juomaa juotaisiin sama määrä.
- Humalajuominen lisää alkoholihaittoja nuorilla: tapaturmat, alkoholimyrkkytys, suojaamaton seksi, seksikokemukset ja muu toiminta joita kadutaan, häiriökäyttäytyminen, ei-toivotut raskaudet, konfliktit lähiympäristön ja virkavallan kanssa, negatiiviset vaikutukset nuoren aivojen kehitykseen ym.

Ketkä kantavat lainmuutoksen riskit, jos eduskunta päättää hallituksen esityksestä nostaa prosenttirajaa?

- **Riskin kantavat lapset, nuoret, perheet, heikommin koulutetut, alemmissa sosioekonomisissa asemissa olevat.**
- Alkoholiin liittyvä kuolleisuus selittää merkittävän osan tulo- ja koulutusryhmien eroista. Elinajan odotteen erot koulutusryhmien välillä

kasvoivat 2000-luvun alussa, mutta eivät enää 2010-luvulla, jolloin erot jopa pienenivät. Muutoksen keskeisenä tekijänä oli alkoholiin liittyvän kuolleisuuden väheneminen. Lainmuutos kumoaisi saadut hyödyt alkoholinkulutuksen noustessa.

- Lainmuutoksen jälkeen syrjäytymisvaarassa olevien nuorten perheissä tilanne heikkenisi vanhempien alkoholin käytön todennäköisesti lisääntyessä.
- Alkoholinkäyttöön liittyvien sosioekonomisten terveys- ja hyvinvointierojen synty alkaa jo teini-iässä, kun alkoholinkäyttö ja humalajuominen eriytyvät koulumenestyksen ja koulu-uran etenemisen mukaan. Kun nuorten alkoholinkäyttö yleisesti väheni viime vuosikymmenellä, poikkeuksena olivat nuoret, joilla oli masennusta ja joiden vanhemmilla oli heikko koulutus ja työttömyyttä. Tässä ryhmässä alkoholinkäyttö lisääntyi. Usein alkoholia juovien poikien osuus oli 75,8 %, kun se oli 2,3 % pojilla, joilla ei ollut masennusta ja joiden vanhemmat olivat työssä ja hyvin koulutettuja. Tyttöillä vastaavat luvut olivat 41,7 % ja 1,4 %.
- **Hallituksen esityksen toteutuminen mitä todennäköisemmin lisäisi koulutusryhmien välisiä terveys- ja hyvinvointieroja alkoholin käytön ja humalajuomisen lisääntyessä. Heikommista lähtökohdista tulevien nuorten syrjäytymisriski kasvaisi.**

LIITE. Nuorten alkoholinkäyttöön perehtyneiden tutkijoiden kannanotto

LIITE Tutkijoiden kannanotto

Vahvempien alkoholijuomien saatavuuden helpottuminen lisää nuorten alkoholin kulutusta

Nuorten alkoholin käyttöön perehtyneinä tutkijoina olemme huolissamme alkoholilain uudistuksen vaikutuksista nuorten alkoholin kulutukseen. Haluamme kiinnittää huomionne uudistusehdotuksen kohtiin, jotka ovat omiaan lisäämään alkoholin käytöstä kasvavalle nuorelle aiheutuvia haittoja.

Nuorten alkoholin kulutuksen vähentäminen on ensiarvoisen tärkeää koko väestön päihdehaittojen ehkäisyssä. Mitä varhaisemmassa iässä alkoholin käyttö alkaa, sitä suurempi on alkoholin ongelmakäytön ja alkoholihaittojen riski aikuisiässä. Nuorten humalajuominen lisää akuuttien haittojen riskiä, mutta voi aiheuttaa myös pitkäaikaisia haittoja esimerkiksi kohonneen onnettomuusriskin vuoksi. Alkoholi ja erityisesti humalajuominen vaikuttavat nuoren aivoissa vielä haitallisemmin kuin aikuisilla.

Ruokakaupoissa myytävien oluiden, siiderien ja long drink -juomien alkoholipitoisuuden nostaminen lisääisi alaikäisten alkoholinkulutusta, koska osa näistä nuorten suosimista juomista juotaisiin aiempaa vahvempina. Valmistustaparajoituksen poistaminen toisi ruokakauppoihin niin sanottujen limuviinoin lisäksi todennäköisesti myös suuren määrän kokonaan uusia alkoholituotteita. Limuviinat ja uudet alkoholituotteet kiinnostavat erityisesti nuoria kuluttajia.

Nuorten alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet vuosituhannen alusta. Keväällä 2017 kerätyn Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan tämä pitkään jatkunut positiivinen kehitys näyttää nyt pysähtyneen. Alkoholin saatavuuden helpottumisella olisi todennäköisesti nuorten alkoholin kulutusta lisäävä vaikutus.

Me allekirjoittaneet toivomme, että nämä näkökohdat huomioidaan, kun eduskunta äänestää päivittäistavarakaupoissa myytävien juomien alkoholipitoisuudesta.

Matilda Hellman

Dosentti, tutkimusryhmän johtaja, Helsingin yliopisto

matilda.hellman@helsinki.fi

Outi Kaarre

Nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, KYS ja Itä-Suomen yliopisto

outi.kaarre@gmail.com

Riittakerttu Kaltiala-Heino

Nuorisopsykiatrian professori, Tampereen yliopisto, Ylilääkäri, Tays nuorisopsykiatrian vastuualue

riittakerttu.kaltiala-heino@uta.fi

Jaakko Kaprio

Geneettisen epidemiologian professori, Helsingin yliopisto

jaakko.kaprio@helsinki.fi

Anu Katainen

Yliopistotutkija, Helsingin yliopisto

anu.h.katainen@helsinki.fi

Antti Latvala

Akatemiatutkija, Helsingin yliopisto

antti.latvala@helsinki.fi

Tomi Lintonen
Dosentti, tutkimusjohtaja, Alkoholitutkimussäätiö, Tampereen yliopisto
tomi.lintonen@uta.fi

Solja Niemelä
Työelämäprofessori, Oulun yliopisto
solja.niemela@oulu.fi

Ossi Rahkonen
Professori, Helsingin yliopisto
Helsingin yliopisto
ossi.rahkonen@helsinki.fi

Kirsimarja Raitasalo
Dosentti, erikoistutkija, THL
kirsimarja.raitasalo@thl.fi

Arja Rimpelä
Kansanterveystieteen professori, Tampereen yliopisto
arja.rimpela@uta.fi

Jenni Simonen
Erikoistutkija, THL
jenni.simonen@thl.fi

Antti Torikka
LT, Psykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoislääkäri
antti.torikka63@gmail.com